

Сапық тәсілдер және қозғалыс

Сабақтың мақсаты: Білімгерлерге ұжымдық қорғану құралдары туралы түсінік беру.

Сабақтың барысы:

а) Ұйымдастыру кезеңі:

Взвод командирі білімгерлерді сапқа тұрғызады, оқытушыға рапорт береді, амандасу, түгендеу, білімгерлердің сырт көрінісін тексеру.

ә) Өтілген тақырыпты сұрау кезеңі:

- Ату қашықтығын анықтау тәсілдері мен мыңдық формуласын қолдану туралы не білесіңдер?
- Нысанаға алу қандай элементтерден тұрады?
- Ату кезінде көздеуді таңдаудың қандай қағидалары бар?

б) Негізгі өлім:

Саптық қалып. Саптық қалып «САПҚА ТҰР!» пәрмені бойынша қабылданады. Осы пәрмен бойынша жылдам сапқа тұрып, қалыпты жағдайда тік тұру керек, өкшелерді қосып, аяқтың ұшын мандайшеп сызығы бойымен табан еніне қойып түзеу; тізені жазу, бірақ тым қатайтпау; кеудені шамалы көтеріп, денені біршама алға ұстау; ішті тарту; иықтарды артқа жазу; саусақтарды жартылай бүгіп, алақандарды ішке қаратып, екі жанына тиетіндей етіп қолдарды төмен түсіру; басты жоғары және тік, иекті алға шығармай ұстау; өзінің алдына қарап тұру; шұғыл іс - қимылға даяр болу керек.

7.1-сурет. Саптық
қалып

Орнында «ТІК ТҰР!» пәрмені бойынша саптық қалыпты жылдам қабылдау және қозғалмау керек.

Саптық қалып орнында пәрменсіз мына жағдайларда қабылданады: Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Гимні, сондай-ақ командир (басты) назар аударған, бұйрық берген, баяндаған, сәлемдесуді орындаған кезде және пәрмендерді берген кезде.

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Гимні орындалған кезде взвод командирі және одан жоғары бөлімшелер командирлері қолдарын баскиіміне апарады.

«ЕРКІН ТҰР!» командасы бойынша еркін тұрып, оң немесе сол тізені бос ұстау, бірақ орнынан кетпеу, назарды әлсіретпеу және сөйлеспеу керек.

«РЕТТЕЛ!» пәрмені бойынша саптағы өз орнын тастамай, қаруды, киім-кешек пен жабдықты түзеу; қажет болған жағдайда рұқсат алу үшін саптан шығып тікелей бастыққа өтініш жасау керек.

«РЕТТЕЛ!» пәрменінің алдында «ЕРКІН ТҰР!» пәрмені беріледі. Баскиімді шешу үшін «Баскиімді шеш!» ал кию үшін «Баскиімді ки!» деген пәрмен беріледі.

Шешілген баскиім кокардасы алға қаратылып, сол қолдың шынтағы бүгілген күйде ұсталады.

Қарусыз немесе қарумен «арқаға» күйінде баскиім оң қолмен, ал қарумен «қарубауға», «кеудеге» және «аяққа» күйлерінде сол қолмен шешіледі және киіледі. Карабинмен «иыққа» күйінде баскиімді шешкен кезде карабин алдын ала «аяққа» күйіне тусіріледі.

Орында тұрғандағы бұрылулар

Орында тұрғандағы бұрылулар: «ОҢ-ҒА!», «Жарты айналым ОҢ-ҒА!», «СОЛ-ҒА!», «Жарты айналым СОЛ-ҒА!», «Артқа БҰ-РЫЛ!» пәрмендері бойынша орындалады. Артқа және солға бұрылу, жарты айналым солға бұрылу – сол қол жаққа қарай сол өкшемен және оң аяқтаң ұшымен, оңға және жарты айналым оңға бұрылу - оң қол жаққа қарай оң өкшемен және сол аяқтың ұшымен жүргізіледі.

Бұрылу екі тәсілмен орындалады:

- бірінші тәсіл – дененің тік қалпын сақтай отырып және тізелерді бүкпей алдыңғы тұрған аяққа дененің салмағын салып бұрылу;*
- екінші тәсіл – қысқа жол арқылы екінші аяқты қою керек.*

Қозғалыстағы саптық тәсілдер

Қозғалыс адыман немесе жүгіре отырып жасалады.

Адыммен қозғалыс жасау минутына 95-105 адым жасау қарқынымен жүзеге асырылады. Адымның ұзындығы – 60-70см.

Сапта жүгіре отырып қозғалыс жасау минутына 160-180 адым жасау қарқынымен жүзеге асырылады. Адымның ұзындығы – 85-90см.

Адым саптық және жорықтық болады.

Саптық адым бөлімшелердің салтанатты шерумен өтуі, қозғалысы кезінде; әскери сәлемдесуді орындау және командирдің (шені үлкеннің) бөлімшеге нұсқау беруі кезінде, әскери қызметшінің командирге (шені үлкенге) баруы және қайтып оралуы кезінде; әскери қызметші саптан шыққанда және сапқа қайтып келгенде, сондай-ақ саптық дайындық сабақтарында қолданылады.

Жорықтық адым барлық қалған жағдайларда қолданылады.

Саптық адыммен қозғалыс «Саптық адыммен – БАС!» пәрменімен, ал жорықтық адыммен қозғалыс «Адам – БАС!» пәрмені бойынша басталады. Осы пәрмен бойынша әскери қызметшілер үш саптық адым жасайды, одан кейін жорықтық адымға көшеді.

Алдын ала берілетін пәрмен бойынша дене біршама алға ұсталады, орнықтылықты сақтай отырып, оның салмағын көбіне оң аяққа ауыстыру керек; пәрмен берілгенде қозғалыс сол аяқтан толық адыммен басталады. Саптық адыммен қозғалыс кезінде аяқтың ұшы жерден 10 -15 см Жоғары көтеріліп, алға созылады және табан нық қойылады.

Қолдармен иықтан бастап дененің айналасында қозғалыс жасау керек: алға қарай – оларды белдік тоғасынан жоғары алақанның енінде және денеден алақан аралығында көтерілетіндей, ал шынтақ қол білегінің деңгейінде болатындай етіп, еркін, шынтақтан бүгу; артқа қарай – иық буынында $25-30^{\circ}$ бұрышқа қатайтпай еркін жазу керек (бел ортасынан 15-20 см). Саусақтарды жартылай бүгіп, басты тік ұстап, алға қарау керек.

Жорықтық адыммен қозғалыс жасау кезінде аяқтың ұшын созбай, еркін қозғау және оны жерге әдеттегі жүрістегідей қою керек; қолмен дененің айналасында еркін қозғалыс жасау керек.

Жорықтық адыммен қозғалыс кезінде командирдің (шөні үлкеннің) нұсқауымен, сондай-ақ «ТІК ЖҮР!» пәрмені бойынша саптық адамға көшу керек. Ал саптық адыммен қозғалыс жасау кезінде «ЕРКІН ЖҮР!» пәрмені бойынша жорықтық адымға ауысады.

Жүгіре қозғалыс жасау - «Жүгіре – БАС!» пәрмені бойынша басталады.

Алдын ала берілетін пәрмен бойынша орнынан қозғалыс жасаған кезде денені алға ұстап, шынтақты біршама артқа жіберіп қолды жартылай бүгу керек; орындалатын пәрмен бойынша жүгіруді сол аяқтан бастау керек, жүгіру жылдамдығы бойынша қолмен артқа және алға еркін қозғалыс жасау керек.

Қозғалыста адым жасаудан жүгіруге ауысу үшін алдын ала берілетін пәрмен бойынша шынтақты біршама артқа жібере отырып, қолды жартылай бүгу керек. Орындалатын пәрмен сол аяқты жерге қоюмен бір уақытта беріледі. Осы пәрмен бойынша оң аяқпен бір адым жасау және жүгіре қозғалысты сол аяқтан бастау керек.

Жүгіруден адымға ауысу үшін «Адым – БАС!» пәрмені беріледі. Орындалатын пәрмен оң аяқты жерге қоюмен бір уақытта беріледі. Осы пәрмен бойынша жүгірумен тағы да екі адым жасау және адыммен қозғалысты сол аяқтан бастау керек.

Орнында тұрып адым жасау «Орнында адым БАС!» (қозғалыс кезінде - «Орнында!») пәрмені бойынша жүргізіледі. Осы пәрмен бойынша адым аяқты көтерумен және түсірумен жасалады. Бұл ретте аяқты жерден 10-15 см көтеріп, оны ұшынан бастап табанға толық қояды; қолмен адым ырғағына сәйкес қозғалыс жасау керек. Сол аяқты жерге қоюмен бір уақытта берілетін «ТУРА!» командасы бойынша оң аяқпен орнында тұрып тағы бір адым жасап, қозғалысты сол аяқтан толық адыммен бастайды. Бұл ретте алғашқы үш адым саттық болады.

Қозғалысты тоқтату үшін «ТОҚТА!» пәрмені беріледі. Мысалы: «Қатардағы жауынгер, Әлімов, тоқта!».

Оң немесе сол аяқты жерге қоюмен бір уақытта берілетін пәрмен бойынша тағы бір адым жасап, аяқты жерге қоя отырып, саптық қалыпты қабылдау керек.

Қозғалыс жылдамдығын өзгерту үшін мынадай пәрмендер беріледі: «КЕҢ АДЫМ!», «ҚЫСҚА АДЫМ!», «ЖИІ АДЫМ!», «СИРЕК АДЫМ!», «ЖАРТЫ АДЫМ!», «ТОЛЫҚ АДЫМ!».

Жеке өскери қызметшілердің орнын бірнеше адымға басқа жаққа ауыстыру үшін де пәрмен беріледі. Мысалы: «Қатардағы жауынгер, Әлімбеков, оңға (солға) екі адым БАС!». Бұл кезде әр адымнан кейін аяқты ыңғайлап қоя отырып, оңға (солға) екі адым жасау керек.

Алға немесе артқа бірнеше адым орнын ауыстыру үшін де пәрмен беріледі. Мысалы: «Екі адым алға (артқа) адым БАС!». Осы пәрмен бойынша әрбір адымнан кейін аяқты ыңғайлап қоя отырып, алға (артқа) екі адым басу керек. Оңға, солға және артқа орын ауыстыру кезінде қолмен қозғалыс жасалмайды.

Қозғалыста бұрылулар.

Қозғалыста бұрылулар мынадай пәрмендер бойынша орындалады: «Оң-ҒА!», «Сол-ҒА!», «Артқа бұрыла БАС!».

Оңға (солға) бұрылу үшін орындалатын пәрмен оң (сол) аяқты жерге қоюмен бір уақытта беріледі. Осы пәрмен бойынша сол (оң) аяқпен бір адым жасап, сол (оң) аяқтың ұшымен бұрылу керек, бұрылумен бір уақытта оң (сол) аяқты алға созып, қозғалысты жаңа бағытта жалғастыру керек.

Артқа бұрылу үшін орындалатын пәрмен оң аяқты жерге қою мен бір уақытта беріледі. Осы пәрмен бойынша сол аяқпен тағы бір адым жасап, оң аяқты алға қарай жарты адым шығару және біршама солға, сол қол жаққа қарай екі аяқтың ұшымен шұғыл бұрыла отырып, қозғалысты сол аяқпен кері бағытта жалғастыру керек.

Бұрылу кезіндегі қолмен қозғалыс адым ырғағымен жасалады.

Жүгіре қозғалыс жасау кезінде оңға және солға бұрылулар адыммен қозғалыс жасау кезіндегі пәрмендер бойынша жүгіру ырғағында «екі» деп санағанда бір орында бұрылумен орындалады. Жүгіру кезінде артқа бұрылу бір орында жүгіру ырғағымен «төрт» деп санағанда сол қол жаққа қарай жасалады.

в) Қорытынды бөлім:

Сұрақтар:

1. Әскери қызметші пәрменсіз саптық қалыпты қандай жағдайда қабылдайды?
2. Әскери қызметші саптық қалыпты қандай пәрмен бойынша орындайды?
3. «ЕРКІН ТҰР!» пәрмені қалай орындалады?
4. Әскери қызметшінің сол қол жағына орнында бұрылуы қандай пәрмен бойынша жүргізіледі?
5. «Саптық адыммен БАС!» пәрменін орындау қимылын көрсетіңдер.